

EWELINA WAŚKO-OWSIEJCZUK

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Stosunków Międzynarodowych

wasko-owsiejczuk@uwb.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9021-3100

Rola oświadczeń politycznych w implementacji amerykańskiej polityki promowania demokracji w Iraku

Słowa kluczowe: USA, Irak, promowanie demokracji, reżim autorytarny, oświadczenia polityczne

THE ROLE OF POLITICAL STATEMENTS IN IMPLEMENTING U.S. DEMOCRACY PROMOTION POLICY IN IRAQ

Abstract

Along with the enactment of the Iraq Liberation Act in 1998, the US authorities has intensified its efforts for democracy promotion in Iraq, using various methods (negative and positive) and instruments (including military, economic, political). The article analyzes the political statements released by the US government in the context of the Iraqi authorities. The analysis covers the period of 1998–2017, largely referring to the rule of three White House administrations — Bill Clinton, George W. Bush and Barack Obama, due to the fact that during this period the US government used (to varying degrees) political statements with the purpose of impacting political change in Iraq, including the political system and the formation of the government. The article addresses the following research questions: what impact have the US government’s political statements had on political transition in Iraq? Can statements be an effective tool in the implementation of the democracy promotion policies abroad? The research process focuses on verifying the thesis that the political statements of the different White House administrations formulated in the context of the Iraqi authorities had not only an informative function, but also a propaganda, persuasion and pressure function, effectively influencing the political change process in this country. The results of the conducted analysis indicate that political statements can be an effective policy tool for promoting democracy, exerting a significant influence on the political process in another country. In conclusion, it was emphasized that it is not insignificant with this case study that the addressees were the authorities of a country that is described as a hegemon, which significantly affects the possibilities and scope of influence of the United States of America on the international system.

Keywords: US, Iraq, democracy promotion, authoritarian regime, political statements

Wprowadzenie

Od roku 1998, kiedy to wraz z uchwaleniem *Iraq Liberation Act*¹ obalenie reżimu Saddama Husajna i przekształcenie ustroju Iraku z autorytarnego na demokratyczny stały się jednym z formalnych celów polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych, poszczególne administracje Białego Domu podejmowały różne inicjatywy i działania wobec władz tego kraju, korzystając z szerokiego wachlarza metod i instrumentów promowania demokracji². Stosowano przy tym często zamiennie metody pozytywne i negatywne. Począwszy od odstraszenia, wywierania presji i nacisków, poprzez usprawiedliwianie podjętych działań, skończywszy na negocjacjach, zachętach, ofertach pomocy, zawieraniu umów dwustronnych i normalizacji stosunków iracko-amerykańskich³.

Celem artykułu jest zbadanie roli oświadczeń politycznych w implementacji amerykańskiej polityki promowania demokracji w Iraku, które zaklasyfikować można do grupy instrumentów politycznych. Przy czym dla terminu oświadczenie polityczne przyjmuje się, iż jest to oficjalne lub formalne ogłoszenie, wydawane przy określonej okazji, wyrażające stanowisko danego podmiotu⁴ (w artykule władz państwowych) w konkretnej sprawie. Oświadczenia polityczne mogą mieć różnorodne cele, w tym informacyjny, edukacyjny, mobilizacyjny, a także służyć do wyrażania poparcia, krytyki lub negocjacji. Są często używane przez polityków i przedstawicieli władz jako narzędzie komunikacji z opinią publiczną i innymi aktorami międzynarodowymi. Należy podkreślić, że oświadczenia polityczne nie muszą mieć tylko charakteru informacyjnego, ale również ich celem może być chęć wpłynięcia na działania i decyzje podejmowane przez określony podmiot (na przykład rządy innych państw). W przypadku zagadnień międzynarodowych oświadczenia polityczne mogą być stosowane jako forma dyplomacji publicznej mającej na celu wywarcie presji na inne państwa, wyrażenie

¹ Na mocy tej ustawy Kongres USA przeznaczył 97 milionów dolarów na wsparcie dla irackiej opozycji demokratycznej, co w efekcie miało doprowadzić do upadku reżimu Saddama Husajna. Zob. *Iraq Liberation Act of 1998*, H.R.4655 — 105th Congress (1997–1998).

² W związku z tym, że promowanie demokracji rozumie się jako cel polityki zagranicznej obejmujący działania w zakresie wspierania przejścia do demokracji lub jej poprawy w innych państwach, to dla terminu instrumenty (środki) przyjęto rozumienie, iż są to narzędzia, jakimi posługują się państwa, realizując wyznaczone w ramach polityki zagranicznej cele, które stosując kryterium przedmiotowe, można podzielić na polityczne, prawne, ekonomiczne, militarne i kulturowo-ideologiczne. Szerzej na temat środków zob. J. Zając, *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991–2000)*, Warszawa 2004, s. 13 n.

³ E. Waško-Owsiejczuk, *Promowanie demokracji w polityce zagranicznej USA wobec Iraku. Agenda, instrumenty, wyzwania*, Warszawa 2022, s. 1 n.

⁴ Należy podkreślić, że oświadczenia polityczne mogą być wygłaszane przez różne podmioty i mieć odmienny charakter — od noszenia plaketek z hasłem politycznym po masowe demonstracje. Zob. *Political statement*, [hasło w:] Collins Dictionary, www.collinsdictionary.com/dictionary/english/statement, Definitions.net, www.definitions.net/definition/political+statement (dostęp: 20.07.2022).

stanowiska w danym konflikcie lub rozmowach bądź też zapewnienie poparcia dla określonej polityki międzynarodowej. Sposób, w jaki są formułowane i przekazywane, ma znaczący wpływ na to, jak są one odbierane przez inne państwa i społeczność międzynarodową.

Zakres chronologiczny artykułu obejmuje lata 1998–2017, odnosząc się w dużej mierze do rządów trzech administracji Białego Domu — Billa Clintona, George’a W. Busha i Baracka Obamy, ze względu na to, że w tym czasie władze USA stosowały (w różnym zakresie) oświadczenia polityczne, których celem była zmiana reżimu i władzy w Iraku. Rodzi się pytanie, jaki wpływ na te zmiany miały oświadczenia polityczne rządu USA. I czy oświadczenia mogą być skutecznym narzędziem do realizacji polityki promowania demokracji za granicą. Do zrealizowania przyjętego celu posłuży analiza źródeł, w tym oficjalnych oświadczeń politycznych formułowanych przez rząd USA oraz materiałów prasowych, a także metoda komparatywna. W artykule, który ma układ chronologiczno-problemowy, zostanie zweryfikowana teza, że oświadczenia polityczne poszczególnych administracji Białego Domu formułowane w kontekście władz Iraku pełniły funkcję nie tylko informacyjną, ale również propagandową, perswazyjną i nacisku, skutecznie wpływając na proces zmian politycznych w tym kraju. Należy dodać, że skuteczność przy tym nie oznacza pełnej transformacji ustroju politycznego Iraku z autorytarnego w demokratyczny, a raczej skuteczną realizację wyznaczonych w ramach amerykańskiej polityki promowania demokracji celów, które wyznaczały poszczególne administracje Białego Domu.

Oświadczenia polityczne administracji Billa Clintona

Na początku kadencji prezydent Bill Clinton w wypowiedziach publicznych dopuszczał możliwość polepszenia stosunków na linii Bagdad–Waszyngton z Saddamem Husajnem u władzy pod warunkiem przestrzegania przez niego rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych⁵. Oświadczenia polityczne prezydenta USA z tego okresu, jak twierdził, miały na celu wywieranie presji na reżim, wymuszenie zmiany agresywnej postawy władz Iraku oraz współpracy z inspektorami ONZ. Wobec braku oczekiwanych rezultatów retoryka prezydenta USA wobec reżimu Husajna w kolejnych latach zaczęła przybierać coraz ostrzejszy ton. Perspektywa rozwiązania problemu w Iraku przy pomocy środków militarnych była coraz bardziej nagłaśniana w mediach. Na łamach „Washington Post” w lutym 1998 roku pisano: „Mówiąc surowym i stonowanym tonem [...], prezydent Clinton przedstawił wczoraj swoje najbardziej szczegółowe,

⁵ T.L. Friedman, *Clinton affirms U.S. policy on Iraq*, „The New York Times”, 15.01.1993, www.nytimes.com/1993/01/15/world/clinton-affirms-us-policy-on-iraq.html (dostęp: 20.07.2022).

publiczne wyjaśnienie, dlaczego ograniczenie irackich programów dotyczących broni masowego rażenia jest warte wojny”⁶. Wykorzystując szeroki kontekst historyczny, prezydent USA ostrzegał, że brak zdecydowanej reakcji może mieć groźne konsekwencje dla społeczności międzynarodowej, porównywalne z kryzysem i zbyt łagodnym podejściem do nazistowskich Niemiec, które doprowadziło do wybuchu drugiej wojny światowej. „W tym stuleciu nauczyliśmy się dzięki trudnym doświadczeniom, że jedyną odpowiedzią na agresję i bezprawne postępowanie jest stanowczość, determinacja i, w razie potrzeby, działanie”⁷ — stwierdził Clinton. Postawione wówczas ultimatum w postaci zapewnienia swobodnego i nieskrępowanego dostępu inspektorów ONZ do irackich obiektów objętych nadzorem (między innymi do pałaców prezydenckich Saddama Husajna) miało mieć charakter nienegocjowalny. Zastosowano przy tym groźbę użycia siły w postaci wzmoczonej kampanii bombardowań lotniczych w Iraku w przypadku odmowy lub braku pełnej współpracy reżimu Husajna z ONZ. Równocześnie administracja prezydenta Clintona prowadziła działania mające na celu zbudowanie społecznego poparcia dla konfrontacji USA z Irakiem. Formułowane przez najbliższych współpracowników prezydenta (między innymi sekretarz stanu Madeleine Albright i doradcę do spraw bezpieczeństwa narodowego Samuela Bergera) wypowiedzi medialne miały przekonać opinię publiczną, dlaczego użycie siły militarnej może być uzasadnione. Wskazywano, że pozostawienie nierozwiązanego problemu z Husajnem u władzy doprowadziłoby do coraz większego zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego. „Wrogi reżim z bronią masowego rażenia jest gotowy jej użyć lub dostarczyć terrorystom lub innym przestępcom [...], jeżeli dziś nie zareagujemy, Saddam i wszyscy ci, którzy pójdą w jego ślady, jutro będą ośmieleni, wiedząc, że mogą działać bezkarnie”⁸ — apelował Clinton. Ostrzejszy ton wypowiedzi prezydenta USA, według jego oficjalnych deklaracji, nie zamykał jeszcze drogi do rozwiązania problemu w Iraku przy pomocy środków dyplomatycznych, tylko miał na celu zmuszenie Husajna do przestrzegania warunków zawieszenia broni, ostrzegając przed ewentualnymi konsekwencjami. Faktycznym celem⁹ było przygotowanie opinii publicznej na moment, w którym Amerykanie sięgną po środki militarne wobec Iraku.

⁶ J.F. Harris, J.M. Goshko, *Clinton makes case for strike against Iraq*, „Washington Post”, 18.02.1998, www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/president021898.htm (dostęp: 22.07.2022).

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Warto przy tym podkreślić, że decyzja prezydenta USA o rozpoczęciu serii nalotów w Iraku zbiegła się z procedurą impeachmentu wobec Clintona, która musiała zostać wstrzymana, a to wywołało krytykę — podniesiono głosy, że to celowe opóźnienie prac w Kongresie i wykorzystanie Iraku w rozgrywce politycznej Clintona. Jak pisała prasa: „Prezydent zarządził zamach w przeddzień impeachmentu [...], po burzliwym dniu politycznym w Waszyngtonie. Republikanie zakwestionowali motywacje decyzji Clintona o ataku jako zdające się być bardziej zakorzenione w jego politycznym przetrwaniu na stanowisku niż w bezpieczeństwie światowym”. Administracja Clintona

W kolejnych oświadczeniach politycznych Clinton coraz bardziej uwypuklał zagrożenie ze strony reżimu Husajna dla bezpieczeństwa międzynarodowego, którego zaliczył do „drapieźników zagrażających przyszłości USA i reszty świata”. Wskazał, iż rolą Stanów Zjednoczonych jest ochrona pokoju, bezpieczeństwa i wolności na świecie, tym samym Amerykanie nie mogą pozostać obojętni wobec rosnącego niebezpieczeństwa. Przytoczył przy tym wiele dowodów¹⁰ wskazujących na to, że reżim Husajna wbrew deklaracjom i zobowiązaniom próbuje chronić to, co zostało z jego zdolności do produkcji broni masowego rażenia, pocisków do ich przenoszenia, nadal dysponując zapasami amunicji chemicznej, posiada zdolność do szybkiego wznowienia programu produkcji tej i wielu innych groźnych rodzajów broni. Brak reakcji społeczności międzynarodowej, w opinii Clintona, tylko zachęci władze Iraku do odbudowy arsenału i podejmowania agresywnych działań. Prezydent USA zaznaczył przy tym, że budowana przez Amerykanów koalicja międzynarodowa nie chce podejmować działań militarnych, ale pamiętając o przeszłości, musi stać na straży prawa. Planowana operacja sił powietrznych USA miała osłabić reżim i jego zdolność do atakowania sąsiadów, wysyłając jednocześnie jasny sygnał Husajnowi o gotowości koalicji międzynarodowej do podejmowania następnych zdecydowanych działań w przypadku rosnącego zagrożenia ze strony władz Bagdadu¹¹. Kolejne oświadczenia Clintona w mediach amerykańskich odczytywano jako wzmożone wysiłki polityczne na rzecz destabilizacji reżimu Husajna, sygnalizujące intensyfikację poparcia USA dla irackich grup opozycyjnych, mających doprowadzić do zmiany władzy¹².

Wraz z podjęciem decyzji przez Billa Clintona o rozpoczęciu ataku powietrznego w Iraku, według deklaracji prezydenta USA, zbombardowane miały być obiekty, w których prowadzono prace nad rozwojem broni masowego rażenia oraz wybrane cele infrastruktury wojskowej, co miało osłabić zdolności reżimu do zagrażania sąsiadom. Ogłaszając decyzję, Clinton twierdził, że Husajn nie ma zamiaru podporządkować się prawu międzynarodowemu i współpracować z inspektorami ONZ, którym odmówił między innymi dostępu do siedziby głównej

odpierała zarzuty, twierdząc, iż atak był wcześniej zaplanowany, a decyzję podjęto w listopadzie. Krytycy kwestionowali jednak czas ataku, wskazując, iż miał na celu „wykorzystanie wojennej mentalności jako środka odwracającego uwagę od polityki wewnętrznej”. Zob. F.X. Clines, S. Myers, *Attack on Iraq: The overview; impeachment vote in house delayed as Clinton launches Iraq air strike, citing military need to move swiftly*, „The New York Times”, 17.12.1998, Section A, s. 1.

¹⁰ Prezydent USA podkreślił, że Husajn wielokrotnie składał fałszywe deklaracje odnośnie do posiadanej broni biologicznej; w 1995 roku główny nadzorujący iracki program broni masowego rażenia ujawnił informacje dotyczące ukrywania przez Husajna zakazanej broni i pocisków. Zob. *Text of Clinton statement on Iraq*, CNN All Politics, 17.02.1989, <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/02/17/transcripts/clinton.iraq/> (dostęp: 24.07.2022).

¹¹ *Ibidem*; K. Katzman, *Iraq: U.S. Policy Options*, CRS Report for Congress, 23.12.1998, Washington, D.C., s. 1 n.

¹² V. Loeb, *Saddam's Iraqi foes heartened by Clinton*, „Washington Post”, 16.11.1998, s. 17.

partii rządzącej, wprowadzał w błąd, nie dostarczał wymaganych dokumentów. Zarzucił mu wielokrotne stosowanie broni chemicznej nie tylko wobec żołnierzy, ale także ludności cywilnej (również w stosunku do własnego narodu) oraz wykorzystanie rakiet balistycznych wobec obywateli Izraela, Arabii Saudyjskiej, Bahrajnu i Iranu. Prezydent USA zapewniał, że władze Iraku otrzymały ostatnią szansę, której nie wykorzystały. Tym samym podjęcie kategorycznych działań przy wykorzystaniu środków militarnych było niezbędne, ponieważ rosnący w siłę reżim stanowił „wyraźne i aktualne zagrożenie dla stabilności Zatoki Perskiej i bezpieczeństwa ludzi na całym świecie”¹³. Zastosowanie kategorycznych środków miało, w opinii prezydenta USA, zmusić Husajna do przestrzegania rezolucji ONZ. Taktyka oparta na powstrzymywaniu reżimu miała zapobiec rozwojowi broni masowego rażenia i agresywnym działaniom Husajna, przygotowując jednocześnie grunt pod zmianę władzy w Iraku.

Najlepszym sposobem na zakończenie tego zagrożenia raz na zawsze jest nowy rząd iracki — rząd gotowy do życia w pokoju ze swoimi sąsiadami, rząd, który szanuje prawa swojego narodu. Wprowadzenie zmian w Bagdadzie będzie wymagało czasu i wysiłku. Wzmocnimy nasze zaangażowanie w pełnym zakresie irackich sił opozycyjnych i będziemy z nimi współpracować skutecznie i ostrożnie [...]. Teraz, w nowym stuleciu, będziemy mieli niezwykłą szansę na kształtowanie przyszłości bardziej pokojowej niż w przeszłości, ale tylko wtedy, gdy będziemy silni wobec wrogów pokoju”¹⁴ — podkreślił Clinton.

Oświadczenia polityczne administracji George’a W. Busha

Pomimo że okoliczności prezydentury następcy Billa Clintona były zupełnie inne, głównie ze względu na ataki terrorystyczne w USA 11 września 2001 roku (i związaną z nimi atmosferę strachu)¹⁵, w następstwie których George W. Bush wypowiedział wojnę terrorystom, to można doszukać się wielu punktów wspólnych w argumentacji stosowanej przez starą i nową administrację Białego Domu w stosunku do planowanych i podejmowanych działań wobec władz Iraku. Warto przy tym podkreślić, że zanim jeszcze doszło do zamachów na World Trade Center i Pentagon, prezydent Bush ostrzegał w przemówieniach publicznych przed zagrożeniem czyhającym ze strony reżimu Husajna, który nieustannie dążył, w jego opinii, do posiadania broni masowego rażenia oraz był ogarnięty nienawiścią do USA, ich wartości, demokracji i wolności. G.W. Bush zapewniał przy

¹³ *Transcript: President Clinton explains Iraq strike*, CNN All Politics, 16.12.1998, <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/12/16/transcripts/clinton.html> (dostęp: 25.07.2022).

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Zob. E. Waško-Owsiejczuk, *Disinformation and fear propaganda as justification of the war on terror during George W. Bush's presidency*, [w:] *Disinformation and Digital Media as a Challenge for Democracy*, red. G. Terzis et al., Cambridge 2020 („European Integration and Democracy Series” 6), s. 201–215.

tym, że samo odstraszenie nie wystarczy i potrzebne są zdecydowane działania zapobiegające aktom agresji ze strony reżimu irackiego¹⁶. Jeszcze przed 11 września 2001 roku nierzadko prasa donosiła, że administracja Busha dąży do konfrontacji wojskowej z Husajnem, której jednym z celów miała być kontrola nad irackimi zasobami ropy naftowej¹⁷. Wraz z wypowiedzeniem wojny terrorystom początkowa uwaga Białego Domu skupiła się na Afganistanie, jednak już wtedy trwały przygotowania do interwencji zbrojnej w Iraku, należało jednak przekonać opinię publiczną, że reżim Husajna stanowi bezpośrednie zagrożenie dla USA i współpracuje z terrorystami. Po atakach na USA prezydent zapewniał, że walka z terrorystami będzie prowadzona w każdym miejscu, w którym się ukrywają. Wojnę z terroryzmem określał „światłem przewyciężającym ciemność” i ostrzegał, że cywilizacja jest zagrożona przez tych, którzy wykorzystują terror do realizacji swoich celów politycznych. G.W. Bush deklarował pełną gotowość USA do atakowania innych narodów, które ukrywają lub finansują organizacje terrorystyczne. W niecałe dwa miesiące od zamachów na USA prezydent Bush podczas przemówienia w siedzibie ONZ w Nowym Jorku po raz pierwszy przedstawił politykę działań prewencyjnych wobec reżimów, które sponsorowały terrorystów¹⁸. I chociaż podczas tego przemówienia ani razu nie padło nazwisko Husajna, już wtedy trwały przygotowania do planowanej interwencji zbrojnej w Iraku. W ciągu następnych miesięcy retoryka administracji Busha przybierała coraz ostrzejszy ton — z ogólnej argumentacji dotyczącej zwalczania globalnego terroryzmu zaczęła coraz częściej przechodzić do kwestii reżimu irackiego. W styczniu 2002 roku, podczas orędzia o stanie państwa prezydent Bush przekonywał:

Irak nadal demonstruje swoją wrogość wobec Ameryki i wspiera terroryzm. Przez ponad 10 lat iracki reżim planował rozwój węgla, gazu nerwowego i broni jądrowej. Jest to reżim, który już używał trującego gazu do mordowania tysięcy własnych obywateli — pozostawiając ciała matek skulone nad ich martwymi dziećmi. Jest to reżim, który zgodził się na międzynarodowe inspekcje, a następnie wyrzucił inspektorów. To jest reżim, który ma coś do ukrycia przed cywilizowanym światem¹⁹.

Zastosowana przez administrację G.W. Busha propaganda strachu (jako skuteczny środek manipulacji) miała na celu, z jednej strony, przeforsowanie

¹⁶ *Speech by President George W. Bush, National Defense University, Washington, May 1, 2001, White House transcript*, Federation of American Scientists WMD resources, <https://fas.org/nuke/control/abmt/news/010501bush.html> (dostęp: 25.07.2022).

¹⁷ J. Cherian, *Targeting Iraq*, „Frontline”, 1.09.2001, <https://frontline.thehindu.com/world-affairs/article30251744.ece> (dostęp: 26.07.2022).

¹⁸ *President Bush speaks to United Nations*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011110-3.html> (dostęp: 26.07.2022).

¹⁹ *President delivers State of the Union Address*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (dostęp: 26.07.2022).

kontrowersyjnych przepisów prawnych²⁰, które w innych okolicznościach byłyby nie do zaakceptowania przez społeczeństwo amerykańskie, ponieważ znacząco ograniczały ich prawa i swobody obywatelskie. Z drugiej — miała przygotować opinię publiczną na moment, w którym władze USA ogłoszą decyzję o wojnie w Iraku. Taka narracja miała wywołać strach wśród Amerykanów i przekonać ich, że interwencja wojskowa jest niezbędna dla ochrony kraju. Z tego powodu nieustannie podsycano atmosferę zagrożenia, podkreślając, iż groźba kolejnych zamachów na terenie USA jest bardzo realna. Przekonanie polityków amerykańskich nie było trudne i już pod koniec 2002 roku prezydent USA otrzymał zgodę Kongresu na użycie siły militarnej wobec reżimu Husajna, którą uzasadniano w następujący sposób: Irak nie przestrzega warunków zawieszenia broni z 1991 roku; władze Iraku celowo wprowadzają w błąd inspektorów ONZ odnośnie do rzeczywistych ilości i rodzajów posiadania zakazanej broni; posiadanie broni masowego rażenia przez Irak stanowiłoby ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa USA i międzynarodowego pokoju; reżim Saddama Husajna stosuje brutalne represje wobec ludności cywilnej Iraku; Irak jest wrogo nastawiony wobec USA; członkowie Al-Kaidy odpowiedzialnej za ataki terrorystyczne na USA przebywają w Iraku i są wspierani przez reżim Husajna²¹.

Chociaż wyniki badań opinii publicznej wskazywały jednoznaczne poparcie Amerykanów dla wojny w Iraku²², to w przypadku przekonania społeczności międzynarodowej administracja Busha napotkała większe trudności. Zwłaszcza że na całym świecie odbywały się wielomilionowe protesty antywojenne, które porównywano do tych z okresu wojny w Wietnamie²³. W planowaniu wojny z Irakiem gabinet prezydenta Busha miał świadomość, że potrzebne będą nie tylko konkretne uzasadnienie, ale również podstawy prawne, aby legitymować interwencję na terenie innego suwerennego państwa i uniknąć oskarżeń o nieprawne działania agresywne. Prezydent Bush podczas niemal każdej wypowiedzi publicznej podkreślał, iż Stany Zjednoczone znajdują się w stanie wojny, a zagrożenie dla Amerykanów jest nieprzewidywalne i mogą być zaatakowani ponownie w dowolnym momencie. Strategia informacyjna administracji Busha polegała na

²⁰ Zob. A. Mania, P. Laidler, *Kontrowersje wokół „The USA Patriot Act”*, „Sprawy Międzynarodowe” 2004, nr 3, s. 56–69.

²¹ *President, House leadership agree on Iraq resolution*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/10/20021002-7.html> (dostęp: 26.07.2022).

²² W marcu 2003 roku ponad 70% Amerykanów popierało wojnę w Iraku. Na takim samym wysokim poziomie znajdowało się również poparcie dla samego prezydenta USA w tym okresie. Zob. F. Newport, *Seventy-two percent of Americans support war against Iraq*, Gallup, 24.03.2003, <https://news.gallup.com/poll/8038/seventytwo-percent-americans-support-war-against-iraq.aspx> (dostęp: 26.07.2022).

²³ Ponad 30 milionów protestujących na całym świecie. Zob. A. Chrisafis *et al.*, *Millions worldwide rally for peace*, „The Guardian”, 17.02.2003, www.theguardian.com/world/2003/feb/17/politics.uk (dostęp: 26.07.2022).

ukazaniu planowanej wojny z reżimem irackim jako walki pomiędzy siłami dobra a złem, gdzie Stany Zjednoczone, jako potęga światowa, miały przeprowadzić misji na rzecz wolności, pokoju i bezpieczeństwa globalnego. Obok walki z terroryzmem, współpracy Husajna z Al-Kaidą i uwolnienia ludności cywilnej spod tyranii, główny argument gabinetu prezydenta Busha opierał się na przekonaniu, że reżim iracki dysponuje bronią masowego rażenia. Połączenie Husajna z terroryzmem, poprzez sugestię, że członkowie Al-Kaidy odpowiedzialni za ataki terrorystyczne na USA przebywają w Iraku i otrzymują wsparcie od reżimu Saddama Husajna, miało na celu podtrzymanie atmosfery strachu, która okazała się skutecznym narzędziem w realizacji polityki. Prezydentowi USA wtórowali jego współpracownicy, jak chociażby sekretarz stanu Colin Powell, który w oświadczeniach politycznych zapewniał, że Irakijczycy w ciągu jednego miesiąca mogą wyprodukować taką ilość biologicznej broni, która pozbawi życia tysiące ludzi. W celu wzmocnienia przekazu amerykański polityk podkreślał, że Husajn przeprowadza eksperymenty na ludziach w celu rozwijania broni chemicznej i biologicznej²⁴.

Pomimo intensywne wysiłków władzom USA nie udało się przekonać wszystkich członków Rady Bezpieczeństwa ONZ o konieczności podjęcia działań militarnych na terenie Iraku. To jednak nie wpłynęło na zmianę decyzji administracji Busha o ataku na ten kraj, a jedynie skutkowało modyfikacją retoryki, która stała się jeszcze bardziej agresywna w oświadczeniach politycznych. I tak w marcu 2003 roku prezydent Bush zapewniał opinię publiczną, że

zagrożenie terrorystyczne dla Ameryki i świata zmniejszy się, gdy Saddam Husajn zostanie rozbrojony [...]. Stany Zjednoczone Ameryki mają suwerenną władzę, aby użyć siły w celu zapewnienia własnego bezpieczeństwa narodowego. Jesteśmy upoważnieni do użycia siły w celu pozbawienia Iraku broni masowego rażenia [...]. Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nie wywiązała się ze swoich obowiązków, więc staniemy na wysokości zadania.

Prezydent USA zapewnił obywateli Iraku, że jeżeli dojdzie do interwencji zbrojnej, to będzie ona skierowana wyłącznie przeciwko reżimowi Husajna. Jednocześnie zapewnił, że po obaleniu tego reżimu Amerykanie zapewnią ludności cywilnej dostęp do żywności i lekarstw. „Zburzymy aparat terroru i pomożemy wam zbudować nowy Irak, który będzie zamożny i wolny. W wolnym Iraku nie będzie już wojen, agresji wobec waszych sąsiadów, fabryk trucizn, egzekucji dydydentów, izb tortur i gwałtów. Tyran wkrótce zniknie. Dzień waszego wyzwolenia jest bliski”²⁵. Dwa dni później prezydent Bush ogłosił rozpoczęcie interwencji zbrojnej w Iraku i zapewnił, że Stany Zjednoczone utworzyły międzynarodową koalicję składającą się z 35 państw, które wspierają ich między innymi w zakresie

²⁴ *Full text of Colin Powell's speech*, „The Guardian”, 5.02.2003, www.theguardian.com/world/2003/feb/05/iraq.usa (dostęp: 27.07.2022).

²⁵ *President Bush addresses the nation*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030319-17.html> (dostęp: 27.07.2022).

wywiadu i logistyki, zapewniania dostępu do baz morskich i lotniczych czy też poprzez bezpośredni udział ich jednostek bojowych w operacji militarnej²⁶. Administracja Busha wielokrotnie akcentowała znaczenie i uczestnictwo sił koalicyjnych (określanych również jako koalicja chętnych) w wojnie w Iraku, w celu przekonania opinii publicznej o szerokim wsparciu międzynarodowym dla działań USA, które porównywano nawet (mylnie) do koalicji międzynarodowej z okresu interwencji zbrojnej w 1991 roku w Zatoce Perskiej²⁷. Warto zaznaczyć, że większość krajów, które zaangażowały swoje siły militarne w operację w Iraku, zapewniła jedynie niewielkie wsparcie (na przykład Polska wysłała 200 żołnierzy), z wyjątkiem Wielkiej Brytanii, której udział był znaczący. Ze względu na to, że w większości państwa, które udzieliły wsparcia USA, nie były silnymi graczami międzynarodowymi, tylko małymi krajami (na przykład Macedonia, Mikronezja, Wyspy Marshalla, Palau czy Albania), w mediach podważano wiarygodność wypowiedzi administracji Busha, której zarzucano manipulację i usilne przekonywanie opinii publicznej o szerokim wsparciu międzynarodowym dla planowanej wojny w Iraku. Podkreślano, że Biały Dom poniósł „oszałamiającą porażkę na forum ONZ”, gdzie USA sprzeciwili się główni sojusznicy, tacy jak Kanada, Francja, Niemcy i Meksyk²⁸.

Nawet po rozpoczęciu działań wojskowych w Iraku administracja Busha kontynuowała kampanię propagandową, dążącą do przekonania opinii międzynarodowej o słuszności interwencji. Prezydent na bieżąco relacjonował postępy wojsk koalicyjnych w procesie wyzwolenia Iraku: „Wojska koalicyjne są już 50 mil od Bagdadu. Po drodze [...] dostarczają żywność i wodę Irakijczykom. Walka jest zacięta i nie wiemy, kiedy się zakończy, ale wiemy, jaki będzie wynik tej bitwy: reżim iracki zostanie rozbrojony i odsunięty od władzy. Irak będzie wolny”²⁹ — zapewniał Bush. Mimo pojawiających się doniesień prasowych o wzrastającej liczbie ofiar cywilnych podczas wojny w Iraku³⁰ prezydent nadal przekonywał Irakijczyków o słuszności podjętych działań:

²⁶ *March 17, 2003: Address to the nation on Iraq*, Miller Center (Presidential speeches), <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-17-2003-address-nation-iraq> (dostęp: 27.07.2022).

²⁷ Podczas interwencji zbrojnej w 1991 roku Stany Zjednoczone zbudowały koalicję międzynarodową składającą się z 32 państw. Zob. I.H. Daalder, *The coalition that isn't*, Brookings, 24.03.2003, www.brookings.edu/opinions/the-coalition-that-isnt/ (dostęp: 28.07.2022).

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *President discusses Iraqi Freedom progress in radio address*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030329.html> (dostęp: 29.07.2022).

³⁰ Media donosiły również, że przyjęta przez siły USA taktyka nie miała na celu osiągnięcia jak najniższej liczby ofiar wśród ludności cywilnej. Zob. S. Goldenberg, *Up to 15,000 people killed in invasion*, „The Guardian”, 29.10.2003, www.theguardian.com/world/2003/oct/29/iraq.suzannegoldenberg (dostęp: 29.07.2022).

Zrozumiałym jest dla mnie strach i głęboka nieufność Irakijczyków. Ale zapewniam i zobowiązuję się wobec obywateli Iraku do wyzwolenia ich spod władzy dyktatorskiej Saddama Husajna. Nasze wojska przyniosą wam żywność i lekarstwa, a co najważniejsze, przyniosą wam wolny kraj. Nasze zwycięstwo będzie oznaczało koniec tyrańcy, który rządził poprzez strach i tortury. Nasze zwycięstwo usunie sponsora terrorystów. Nasze zwycięstwo dowiedzie słusznych żądań ONZ i cywilizowanego świata. A kiedy zwycięstwo przyjdzie, cierpliwość narodu irackiego, który zasługuje na wolność i godność, zostanie nagrodzona³¹.

W historycznym przemówieniu prezydenta 1 maja 2003 roku, które było wyjątkowe ze względu na miejsce (pokład lotniskowca USS Abraham Lincoln), jak również ogromny baner z napisem „*mission accomplished*”³² w tle, George W. Bush ogłosił zakończenie głównych operacji bojowych w Iraku (co było sprzeczne z prawdą ze względu na nieustające walki i rozwój ekstremizmu w postaci organizacji terrorystycznej nazywanej Państwem Islamskim)³³. Prezydent USA triumfalnie ogłosił zwycięstwo w walce o Irak, podkreślając jednocześnie, że Amerykanie pokazali światu umiejętności i potęgę swoich sił zbrojnych. Zapowiedział przy tym rozpoczęcie misji stabilizacyjnej, przywrócenie porządku i odbudowę kraju, ściganie przywódców starego reżimu i pociągnięcie ich do odpowiedzialności za popełnione zbrodnie oraz poszukiwanie ukrytej broni chemicznej i biologicznej. Podkreślił, że „przejście od dyktatury do demokracji będzie wymagało czasu, ale warto dołożyć wszelkich starań. Nasza koalicja pozostanie do czasu zakończenia naszej pracy. Wtedy odejdziemy i pozostawimy po sobie wolny Irak”³⁴.

Oświadczenia polityczne administracji Busha formułowane w okresie misji stabilizacyjnej³⁵ miały na celu przekonanie opinii publicznej o skuteczności prowadzonych przez siły USA działań zmierzających do stabilizacji Iraku. Nawet gdy w mediach pojawiało się coraz więcej informacji świadczących o tym, że w Iraku zapanował chaos, prezydent Bush optymistycznie twierdził: „Zrobiliśmy duży postęp. Irak jest bardziej bezpieczny, gospodarka Iraku zaczyna się poprawiać,

³¹ *President updates America on operations Liberty Shield and Iraqi Freedom*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030331-4.html> (dostęp: 29.07.2022).

³² Przemówienie przeszło do historii, a słynny baner był wykorzystywany do prześmiewczych memów, karykatur Busha oraz podczas protestów społecznych jako hasło sprzeciwu wobec polityki Busha w Iraku. Zob. A. LaFrance, *'Mission accomplished' and the meme presidency*, „The Atlantic”, 14.04.2018, www.theatlantic.com/politics/archive/2018/04/mission-accomplished-and-the-meme-presidency/558047/ (dostęp: 29.07.2022).

³³ Zob. E. Waśko-Owsiejczuk, *Wpływ polityki USA na powstanie „państwa” islamskiego. O spuściznie prezydentury George’a W. Busha*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 53, 2017, s. 7–31.

³⁴ *President Bush announces major combat operations in Iraq have ended*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030501-15.html> (dostęp: 29.07.2022).

³⁵ Druga wojna w Zatoce Perskiej rozpoczęła się 20 marca 2003 roku, a formalnie została zakończona 1 maja 2003 roku, po obaleniu reżimu Saddama Husajna. Wówczas rozpoczął się okres misji stabilizacyjnej, nazywanej misją okupacyjną, która trwała do 18 grudnia 2011 roku, do momentu opuszczenia Iraku przez wojska amerykańskie.

banki są już otwarte i infrastruktura ulega poprawie, a proces polityczny zmierza w kierunku demokracji, która jest istotną zmianą systemu w tej części świata. Jesteśmy zadowoleni z postępu, ale wiemy, że mamy wiele do zrobienia”³⁶. „Zaprowadzenie demokracji w Iraku będzie siłą inspirującą inne państwa na Bliskim Wschodzie”. Prezydent podkreślił, iż operację militarną w Iraku uważa za uzasadnioną i liczy na współpracę innych państw w tworzeniu nowych władz w Iraku, przygotowaniu konstytucji, odbudowie gospodarki, zapewnieniu pomocy humanitarnej i wzmocnieniu bezpieczeństwa całego regionu³⁷.

Pomimo intensywnych poszukiwań wojskom amerykańskim nie udało się odnaleźć broni masowego rażenia na terenie Iraku. W odpowiedzi na to Biały Dom przedstawił swoje wyjaśnienie, twierdząc, że zostali wprowadzeni w błąd przez Centralną Agencję Wywiadowczą, która dostarczyła im fałszywe informacje i dokumentację³⁸. Administracja prezydenta Busha, jak i on sam zapewniali jednak, że reżim Husajna zagrażał bezpieczeństwu USA i świata. „Historia dowiedzie, że podjąłem słuszną decyzję”³⁹. Wraz z zakończeniem działań wojennych w Iraku propaganda strachu stosowana przez administrację Busha nie ustała, prezydent USA podkreślał, że wojna z terroryzmem nadal trwa i Amerykanie muszą być czujni⁴⁰.

Administracja Busha nierozzerwalnie łączyła demokrację z bezpieczeństwem, twierdząc, że „rozszerzenie demokracji na Wielkim Bliskim Wschodzie ma kluczowe znaczenie, jeśli chcemy skutecznie zaatakować motywację do terroryzmu”⁴¹ – podkreślał Colin Powell. Prezentując opinii publicznej w maju 2004 roku strategię USA wobec Iraku, prezydent twierdził, że to właśnie Irak jest teraz głównym frontem w wojnie z terroryzmem. A wycofanie wojsk amerykańskich z tego kraju spowoduje zwycięstwo terrorystów i powrót tyranii.

Powstanie wolnego i samorządnego Iraku pozbawi terrorystów bazy operacyjnej, zdyskredytuje ich wąską ideologię i nada impetu reformatorom w całym regionie. Będzie to decydujący

³⁶ *President Bush, Secretary Rumsfeld discuss progress in Iraq*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/08/20030808-1.html> (dostęp: 29.07.2022).

³⁷ *President Bush addresses United Nations General Assembly*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/09/20030923-4.html> (dostęp: 29.07.2022).

³⁸ Zob. T. O'Connor, *George W. Bush's former Secretary denies President 'lied, people died' in Iraq, says he just 'turned out to be wrong'*, „Newsweek”, 20.03.2019, www.newsweek.com/bush-secretary-denies-lied-iraq-1370091 (dostęp: 29.07.2022).

³⁹ *President Bush discusses top priorities for the U.S.*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/07/20030730-1.html> (dostęp: 30.07.2022).

⁴⁰ *President Bush addresses nation on the capture of Saddam Hussein*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/12/20031214-3.html> (dostęp: 30.07.2022).

⁴¹ *The President's budget request for FY 2005*, U.S. Department of State archive, <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/29894.htm> (dostęp: 30.07.2022).

cios dla terroryzmu w sercu jego potęgi, a także zwycięstwo dla bezpieczeństwa Ameryki i cywilizowanego świata⁴² — podkreślił prezydent USA.

Po zwycięstwie w wyborach prezydenckich w 2004 roku i przez całą drugą kadencję wypowiedzi George'a W. Busha i jego współpracowników w kontekście Iraku, z jednej strony, skupiały się na przekonywaniu opinii publicznej, że Biały Dom ma plan na zaprowadzenie ładu w tym kraju⁴³, z drugiej — na zapewnianiu, że sytuacja powoli się stabilizuje, a Irakijczycy są gotowi na transformację ustroju politycznego i stopniowo przy wsparciu Amerykanów przejmują kontrolę nad swoim krajem⁴⁴. Kluczową rolę w zwalczaniu terroryzmu miała, w opinii prezydenta Busha i jego współpracowników, demokratyzacja świata.

Przetrwanie wolności na naszej ziemi w coraz większym stopniu zależy od powodzenia wolności na innych ziemiach. Najlepszą nadzieją na pokój w naszym świecie jest rozszerzenie wolności na cały świat [...]. Wiemy, że nie wystarczy mieć krótkoterminowego rozwiązania problemu terroryzmu, czyli pokonać terrorystów, którzy na co dzień spiskują i planują zniszczyć niewinne życie, ale musimy także poradzić sobie [...] z okolicznościami, które stworzyły tych terrorystów. I wierzymy, że ideologia nienawiści, za którą się opowiadają, może być spełniona tylko poprzez rozwijanie wolności i demokracji⁴⁵.

Oświadczenia polityczne administracji Baracka Obamy

Głównym problemem i zadaniem, jakie Barack Obama wyznaczył sobie wraz z przejściem władzy w Białym Domu, była odbudowa wizerunku USA na

⁴² *Transcript from Bush speech on American strategy in Iraq*, „The New York Times”, 24.05.2004, www.nytimes.com/2004/05/24/politics/transcript-from-bush-speech-on-american-strategy-in-iraq.html (dostęp: 30.07.2022).

⁴³ Warto podkreślić, że w tamtym okresie można było zaobserwować nasilającą się krytykę nie tylko ze strony opozycji politycznej, ale również komentatorów politycznych, ekspertów i badaczy zarzucających administracji Busha brak pomysłów i planów na zaprowadzenie porządku w Iraku. Zob. M.E. O'Hanlon, *Iraq without a plan*, Brookings, 1.01.2005, www.brookings.edu/articles/iraq-without-a-plan/ (dostęp: 30.07.2022). Jak wynika z badań opinii publicznej przeprowadzonych przez Instytut Gallupa, większość ankietowanych nie wierzyła, że prezydent Bush podjął właściwe działania w Iraku, oraz wyraziła wątpliwości, czy rząd iracki będzie w stanie poradzić sobie z odpowiedzialnością utrzymania bezpieczeństwa w kraju. Zob. J.M. Jones, *Bush speech did little to convince public of clear Iraq plan*, Gallup, 17.01.2007, <https://news.gallup.com/poll/26149/bush-speech-did-little-convince-public-clear-iraq-plan.aspx> (dostęp: 30.07.2022).

⁴⁴ *Transcript from Bush speech on American strategy in Iraq; Transcript of Bush address on Iraq election*, CNN All Politics, 30.01.2005, <https://edition.cnn.com/2005/ALLPOLITICS/01/30/bush.transcript/> (dostęp: 30.07.2022); *Full text of President George W. Bush's speech on Iraq*, „The Telegraph”, 14.09.2007, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1563127/Full-text-of-President-George-W.-Bushs-speech-on-Iraq.html (dostęp: 30.07.2022).

⁴⁵ *FY 2007 budget request for the Department of State and Foreign Operations*, U.S. Department of State archive, <https://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/63782.htm> (dostęp: 2.08.2022).

świecie, naprawienie relacji z sojusznikami⁴⁶ oraz zakończenie kosztownych wojen w Iraku i Afganistanie. Formułowane na początku kadencji wypowiedzi przez administrację Obamy miały na celu, z jednej strony, odciąć się od polityki George'a W. Busha i pokazać nowe oblicze Ameryki, która respektuje prawo międzynarodowe, sięga po środki dyplomatyczne w rozwiązywaniu problemów międzynarodowych (poprzez odnowienie dyplomacji i zmniejszenie roli militarnych rozwiązań) oraz współpracuje z innymi państwami i organizacjami. Z drugiej — B. Obamie zależało na dotrzymaniu obietnicy wyborczej i dlatego już w drugim miesiącu urzędowania zapowiedział wycofanie wojsk amerykańskich z Iraku, oceniając jednocześnie, że dzięki żołnierzom USA

sytuacja w Iraku uległa poprawie. Przemoc została znacznie zredukowana po zabójstwach na tle religijnym w latach 2006 i 2007. Zadaliśmy poważny cios Al Qaeda w Iraku przez nasze wojska i irackie siły bezpieczeństwa oraz przez nasze partnerstwo z Arabami sunnickimi. Potencjał irackich sił bezpieczeństwa zwiększył się, a przywódcy iraccy podjęli kroki w kierunku stabilizacji politycznej. Względny pokój i liczny udział w styczniowych wyborach do władz prowincji wysłał światu mocny sygnał o tym, jak daleko Irakijczycy posunęli się w realizacji swoich aspiracji poprzez pokojowy proces polityczny⁴⁷.

Prezydent Obama określił sytuację jako odnowioną nadzieję, wskazując jednocześnie, że:

Irak nie jest jeszcze bezpieczny [...], przemoc nadal będzie częścią życia w Iraku. Zbyt wiele podstawowych kwestii politycznych dotyczących przyszłości Iraku pozostaje nierozwiązanych. Zbyt wielu Irakijczyków jest nadal przesiedlonych lub pozbawionych środków do życia. Spadek dochodów z ropy naftowej będzie dodatkowym obciążeniem dla rządu, który miał trudności ze świadczeniem podstawowych usług. Nie wszyscy sąsiedzi Iraku przyczyniają się do jego bezpieczeństwa. Niektórzy z nich pracują czasami nad jego osłabieniem. I nawet jeśli rząd iracki znajduje się na solidnych podstawach, nie jest jeszcze pełnym partnerem — politycznym i gospodarczym — w regionie, ani ze społecznością międzynarodową⁴⁸.

Remedium amerykańskie na problemy Iraku miało mieć jednak charakter *stricte* polityczny, a nie militarny. Od tej pory najważniejsze decyzje dotyczące przyszłości Iraku miały być podejmowane przez Irakijczyków, którym Amerykanie „dali szansę na wybór lepszej przyszłości”, i od nich zależy, czy ją wykorzystają. Obama jednoznacznie podkreślił, że już czas, aby Irakijczycy wzięli na siebie ciężar i pełną odpowiedzialność za zapewnienie stabilizacji w kraju, a przed Amerykanami stoją inne wyzwania w postaci między innymi problemów

⁴⁶ Ubiegając się o stanowisko prezydenta USA, Obama krytykował administrację Busha: „Gdzie jesteśmy za tę całą ofiarę? [...] Jesteśmy mniej bezpieczni i mniej zdolni do kształtowania wydarzeń za granicą. Jesteśmy podzieleni w kraju, a nasze sojusze na całym świecie są napięte”. Zob. *Text of Barack Obama's speech in Fayetteville*, WRAL News, 19.03.2008, www.wral.com/news/local/politics/story/2603651/ (dostęp: 2.08.2022).

⁴⁷ *Remarks of President Barack Obama — responsibly ending the war in Iraq*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-ndash-responsibly-ending-war-iraq> (dostęp: 2.08.2022).

⁴⁸ *Ibidem*.

gospodarczych. Formułowane wówczas wypowiedzi i oświadczenia publiczne administracji Obamy były zgodne z oczekiwaniami opinii publicznej: zarówno Amerykanów, którzy w zdecydowanej większości (75%)⁴⁹ popierali wycofanie wojsk USA z Iraku, jak i rządu Iraku z premierem Nouri al-Maliki na czele, któremu również bardzo na tym zależało⁵⁰.

W momencie opuszczania Iraku przez oddziały amerykańskie prezydent Obama zapewniał, że sytuacja w zakresie bezpieczeństwa jest najlepsza od czasu rozpoczęcia wojny. Zaapelował jednocześnie do przywódców irackich o utworzenie (po wyborach) sprawiedliwego, reprezentatywnego i odpowiedzialnego rządu. Zadeklarował również wsparcie USA i potwierdził zaangażowanie na rzecz „przyszłości Iraku”, które miało przybrać formę pomocy dyplomatów, pracowników organizacji pomocowych i doradców. B. Obama podkreślił, że na wsparcie jego administracji może liczyć rząd iracki, który rozwiązuje spory polityczne, wspiera przesiedleńców wojennych oraz buduje więzi z regionem i światem. Długoterminowe partnerstwo USA z Irakiem miało opierać się na wspólnych interesach i wzajemnym szacunku. Ogłaszając zakończenie wojny w Iraku, Barack Obama stwierdził: „Irakijczycy rozumieją, że w ostatecznym rozrachunku tylko oni mogą rozwiązywać swoje różnice i pilnować swoich ulic. Tylko Irakijczycy mogą budować demokrację w swoich granicach. To, co Ameryka może i będzie robić, to udzielać wsparcia Irakijczykom jako przyjaciele i partnerzy”⁵¹. Przekaz prezydenta był jasno sformułowany, po pierwsze, podkreślił, że priorytety USA w polityce zagranicznej się zmieniły i ich zaangażowanie w zaprowadzenie porządku w Iraku na dotychczasowych zasadach jest niemożliwe. Po drugie, B. Obama deklarując wsparcie rządowi irackiemu, jednocześnie zaapelował do władz Bagdadu o szukanie konsensusu politycznego i wprowadzenie praworządności. Pomoc USA miała generalnie opierać się na środkach dyplomatycznych, a nie militarnych. Prezydent Obama podkreślił: „Jedną z lekcji płynących z naszych wysiłków w Iraku jest to, że wpływy amerykańskie na całym świecie nie są funkcją samych sił wojskowych. Musimy wykorzystać wszystkie elementy naszej władzy — w tym naszą dyplomację, naszą siłę gospodarczą i siłę przykładową Ameryki — aby zabezpieczyć nasze interesy i stanąć po stronie naszych sojuszników”⁵².

Opuszczenie Iraku przez wojska USA było przedstawiane przez administrację Obamy jako sukces: „Pozostawiamy po sobie suwerenny, stabilny

⁴⁹ J.M. Jones, *Three in four Americans back Obama on Iraq withdrawal*, Gallup, 2.11.2011, <https://news.gallup.com/poll/150497/three-four-americans-back-obama-iraq-withdrawal.aspx> (dostęp: 2.08.2022).

⁵⁰ S. Dagher, *Iraq wants the U.S. out*, „The Wall Street Journal”, 28.12.2010, www.wsj.com/articles/SB10001424052970204680 (dostęp: 2.08.2022).

⁵¹ *Remarks by the President on ending the war in Iraq*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/10/21/remarks-president-ending-war-iraq> (dostęp: 4.08.2022).

⁵² *Ibidem*.

i samowystarczalny Irak, z reprezentatywnym rządem, który został wybrany przez jego obywateli. Budujemy nowe partnerstwo między naszymi narodami. To niezwykle osiągnięcie po prawie 10 latach”⁵³. Tak jak wspomiano wcześniej, wraz z wycofaniem się sił USA z Iraku sytuacja wewnętrzna zaczęła się pogarszać. Pomimo doniesień o coraz bardziej bezprawnych i despotycznych działaniach ówczesnego premiera Iraku, reakcja prezydenta Obamy była nad wyraz spokojna i optymistyczna. Po oficjalnej wizycie Malikiego w Waszyngtonie, w listopadzie 2013 roku prezydent USA powiedział: „Doceniamy zaangażowanie premiera Maliki w zapewnienie silnego, zamożnego, integracyjnego i demokratycznego Iraku [...], jesteśmy podbudowani pracą, jaką premier Maliki wykonał w przeszłości, aby zapewnić, że wszyscy ludzie w Iraku — sunnici, szyici i Kurdowie — mają poczucie, że mają głos w swoim rządzie”⁵⁴. Słowa te niejako stanowiły zachętę dla premiera Iraku do podejmowania dalszych działań na rzecz wzmocnienia swojej władzy, przy jednoczesnym założeniu, że jeśli Amerykanie nie reagują, to nic nie stoi na przeszkodzie przed zastosowaniem bardziej radykalnych metod, takich jak zwalczanie opozycji i uciszanie krytyków, aby umocnić swoją pozycję. W ciągu pierwszych pięciu lat rządów prezydent Obama nie ingerował, a wręcz ignorował sytuację polityczną w Iraku, zakładając, że jest to problem, który Irakijczycy sami muszą rozwiązać. Jednak brak reakcji ze strony USA doprowadził do destabilizacji politycznej i wzrostu ekstremizmu, co spowodowało poważny kryzys w Iraku. W rezultacie organizacja terrorystyczna, znana jako Państwo Islamskie (ISIS), stopniowo przejmowała kontrolę nad terytorium tego kraju. Bezsilność i bezradność sił irackich zmusiły władze Bagdadu do wystosowania oficjalnej prośby do Waszyngtonu o udzielenie wsparcia sił USA do walki z dżihadystami⁵⁵. Jednak prezydent Obama nie zareagował od razu (przyglądając się jedynie rozwojowi sytuacji) w obawie przed ponownym wieloletnim zaangażowaniem amerykańskich żołnierzy w walkę. Dopiero po zajęciu przez dżihadystów drugiego co do wielkości miasta w Iraku — Mosulu — zaczęto rozważać większe zaangażowanie ze strony USA⁵⁶. Początkowo B. Obama zaoferował wzmocnienie wsparcia wywiadowczego oraz pomoc w koordynacji planów sił irackich do walki z ISIS.

⁵³ *Transcript: President Obama Iraq speech*, BBC News, 15.01.2011, www.bbc.com/news/world-us-canada-16191394 (dostęp: 4.08.2022).

⁵⁴ *Remarks by President Obama and Prime Minister Maliki of Iraq after bilateral meeting*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-press-office/2013/11/01/remarks-president-obama-and-prime-minister-maliki-iraq-after-bilateral-m> (dostęp: 4.08.2022).

⁵⁵ *Iraq formally asks US to launch air strikes against rebels*, BBC News, 18.06.2014, www.bbc.com/news/world-middle-east-27905849 (dostęp: 4.08.2022).

⁵⁶ Zastępca sekretarza obrony w administracji Obamy Derek Chollet opisał sytuację z tamtego okresu słowami: „Poczucie pilności zmieniło się po upadku Mosulu [...]. Obama zdecydował, że nadszedł czas, aby Stany Zjednoczone bardziej bezpośrednio zaangażowały się w tę sprawę”. Zob. D.H. Chollet, *The Long Game: How Obama Defied Washington and Redefined America's Role in the World*, New York 2016, s. 149.

Wyraził również gotowość do wysłania dodatkowej niewielkiej liczby doradców wojskowych (300) w celu szkolenia i doradzania siłom irackim. Obama stanowczo podkreślił, że amerykańscy żołnierze nie wrócą do walki w Iraku, ale będą wspierać miejscowe siły, które aktywnie uczestniczą w zwalczaniu terrorystów. Zapowiedział przy tym intensyfikację wysiłków USA w zakresie dyplomacji, która miała sprowadzać się do współpracy z irackimi przywódcami i innymi państwami w regionie w celu wspierania stabilności Iraku⁵⁷. Podejmując decyzję o udziale USA w „ograniczonej wojnie”, prezydent Obama ogłosił, że amerykańskie siły powietrzne przeprowadzą dwie operacje (naloty) mające na celu ochronę personelu USA oraz przełamanie oblężenia ISIS i zagrożenia dla życia cywilów uwięzionych na górze Sinjar⁵⁸. Wczesna faza konfliktu charakteryzowała się bardzo precyzyjnym komunikatem medialnym ze strony władz Waszyngtonu, którym zależało na pokazaniu opinii publicznej, że zaangażowanie USA ma na celu głównie ochronę Amerykanów⁵⁹. Pomimo akcentowania, że Stany Zjednoczone nie mogą ignorować ludobójstwa, brutalnych morderstw kobiet i dzieci, których dopuszczali się dżihadyści, B. Obama równocześnie zdecydowanie oświadczył, że nie dopuści, aby USA zostały wciągnięte w kolejną wojnę w Iraku. Podkreślił przy tym, że prowadzone przez Amerykanów działania mają charakter humanitarny i są zgodne z prawem oraz wolą Irakijczyków. Odnosząc się do procesów transformacji ustrojowej, zaznaczył jednak, że amerykańskie siły militarne nie są w stanie rozwiązać kryzysu w Iraku, a jedynym trwałym rozwiązaniem jest pojednanie pomiędzy irackimi społecznościami i wzmocnienie irackich sił bezpieczeństwa. Formułowane wówczas wypowiedzi medialne przez administrację Obamy miały również formę nacisku politycznego na irackiego premiera Malikiego⁶⁰,

⁵⁷ *Statement by the President*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-press-office/2014/08/07/statement-president> (dostęp: 4.08.2022).

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Prezydent Obama podkreślał: „Kiedy życie obywateli amerykańskich będzie zagrożone, podejmiemy działania. To mój obowiązek jako głównodowodzącego”. *Ibidem*.

⁶⁰ Nuri al-Maliki pełnił funkcję premiera Iraku przez dwie kadencje (w latach 2006–2014) i następnie do sierpnia 2015 roku sprawował urząd wiceprezydenta kraju. Przed obaleniem reżimu Saddama Husajna, działał w opozycji, uciekając do Syrii w latach siedemdziesiątych. Po obaleniu reżimu w 2003 roku powrócił do kraju, zdobywając poparcie społeczeństwa irackiego i administracji amerykańskiej dzięki obietnicom zaprowadzenia konsensusu pomiędzy mniejszością sunnicką, szyicką i kurdyjską oraz deklaracjom o unikaniu współpracy z Iranem. Jednak od wyborów w 2010 roku Malikiemu zarzucano odejście od strategii budowania konsensusu na rzecz wzmocnienia pozycji szyitów oraz nawiązywanie bliższych relacji z Iranem. Od 2011 roku pojawiły się także zarzuty o stosowanie wzmoczonej represji wobec mniejszości sunnickiej. Zob. D. Ignatius, *In Iraq's Choice, A Chance For Unity*, „Washington Post” 25.04.2006. Prezydentowi Obamie zarzucano, że przez pierwsze pięć lat prezydentury ignorował dyktatorskie poczynania premiera Malikiego, który stosował przemoc, zamiast stanąć w obronie zasad demokratycznych w Iraku. P. Beinart, *Obama's disastrous Iraq policy: An autopsy*, „The Atlantic”, 23.06.2014.

oczekując jego ustąpienia z urzędu⁶¹. Prezydent USA łączył przy tym nierozdzielnie demokrację ze stanem bezpieczeństwa Iraku⁶², twierdząc, że stabilizacja polityczna przyniesie rozwiązanie kryzysu z dżihadystami. Obama podkreślał, że:

Przywódcy iraccy muszą zebrać się razem i stworzyć nowy rząd, który będzie reprezentował uzasadnione interesy wszystkich Irakijczyków i który będzie mógł walczyć z takimi zagrożeniami jak ISIS. Irakijczycy mianowali nowego prezydenta, nowego przewodniczącego Parlamentu i dążą do osiągnięcia konsensusu w sprawie nowego premiera. Jest to postęp, który należy kontynuować, aby odwrócić impet terrorystów, którzy żerują na irackich podziałach⁶³.

Sekretarz stanu John Kerry potwierdził te przypuszczenia w swoim pamiętniku, twierdząc, że administracja Obamy, z jednej strony, rozumiała, że potrzebna jest większa kampania odparcia ISIS, ale nie chciała tego robić bez „kompleksowej strategii” oraz gdy Nouri al-Maliki pełnił funkcję premiera⁶⁴. Po ustąpieniu problematycznego premiera Iraku Stany Zjednoczone zintensyfikowały (ponad czterokrotny wzrost) naloty na pozycje dżihadystów w Iraku i zapowiedziały zwiększenie pomocy politycznej, gospodarczej i militarnej⁶⁵. Prezydent Obama zapewniał w przemówieniach, że jego taktyka zwalczania terroryzmu jest skuteczna, począwszy od likwidacji pojedynczych dowódców ISIS, poprzez niszczenie ich pozycji bojowych, bunkrów, obozów szkoleniowych, aż po sukces w odbijaniu z rąk dżihadystów kolejnych terytoriów w Iraku⁶⁶. W ostatnim roku swojej prezydentury Obama przekonywał, że terytorium okupowane przez dżihadystów się kurczy, a ich szeregów zasila coraz mniejsza grupa ludzi (na najniższym poziomie od około dwóch lat). Użył przy tym łudząco podobnych do swojego poprzednika Busha słów, wysyłając wiadomość do terrorystów: „Jeśli atakujecie Amerykanów, nie macie bezpiecznej przystani. Znajdziemy was”⁶⁷.

⁶¹ J.S. Follow, C.E. Lee, *U.S. signals Iraq's Maliki should go*, „The Washington Post”, 19.06.2014, www.wsj.com/articles/u-s-signals-1403137521 (dostęp: 6.08.2022).

⁶² Widać tu analogię do oświadczeń politycznych administracji G.W. Busha.

⁶³ *Statement by the President*.

⁶⁴ J. Kerry, *Every Day Is Extra*, New York 2018, s. 545.

⁶⁵ *Statement by the President on airstrikes in Syria*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/23/statement-president-airstrikes-syria> (dostęp: 6.08.2022). Doradczynie prezydenta Obamy do spraw bezpieczeństwa narodowego Susan Rice pochwaliła al-Malikiego za ustąpienie i powiedziała, że ma nadzieję, iż zmiana przywódców „wprowadzi Irak na nową drogę i zjednoczy jego naród” przeciwko bojownikom islamskiego państwa. Zob. J. Michaels, *Iraqi Prime Minister al-Maliki agrees to step down*, USA Today, 14.08.2014, <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2014/08/14/al-maliki-iraq/14066619/> (dostęp: 6.08.2022).

⁶⁶ Prezydenta zapewniał: „Do tej pory ISIS straciła około 40% zaludnionych terenów, które kiedyś kontrolowała w Iraku. I straci więcej”. Zob. *Remarks by the President on the military campaign to destroy ISIL*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/12/14/remarks-president-military-campaign-destroy-isil> (dostęp: 6.08.2022).

⁶⁷ *Statement by the President on progress in the fight against ISIL*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/13/statement-president-progress-fight-against-isil> (dostęp: 6.08.2022).

Podsumowanie

Celem artykułu było zbadanie roli oświadczeń politycznych w implementacji amerykańskiej polityki promowania demokracji w Iraku. Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na potwierdzenie tezy, że oświadczenia polityczne poszczególnych administracji Białego Domu formułowane w kontekście władz Iraku pełniły funkcję nie tylko informacyjną, ale również propagandową, perswazyjną i nacisku, skutecznie wpływając na proces zmian politycznych w tym kraju. W okresie rządów administracji Billa Clintona oświadczenia polityczne pełniły początkowo funkcję nacisku, wywierania presji na reżim, wymuszenia zmiany agresywnej postawy władz Iraku oraz współpracy z inspektorami ONZ. Wobec braku oczekiwanych rezultatów retoryka prezydenta USA wobec reżimu Husajna w kolejnych latach zaczęła przybierać coraz ostrzejszy ton. Jego oświadczenia, z jednej strony, miały uzasadniać podjęte działania militarne wobec Iraku, a z drugiej — osłabić reżim Husajna i zachęcić grupy opozycyjne do przejęcia władzy. Komunikat był jasny: Stany Zjednoczone chcą zmiany władzy w Iraku.

Z kolei podczas pierwszej kadencji prezydentury George'a W. Busha retoryka Białego Domu w kontekście Iraku skupiała się na przekonywaniu opinii publicznej o potrzebie obalenia reżimu Saddama Husajna, którego oskarżano między innymi o posiadanie broni masowego rażenia, współpracę z Al-Kaidą i ludobójstwo. I chociaż z oficjalnych oświadczeń politycznych administracji Busha wynikało, że kategoryczny ton ich wypowiedzi w stosunku do reżimu Husajna miał skłonić go do ustępstw, to faktycznym celem było usprawiedliwienie zaplanowanej operacji wojskowej, która nie miała szerokiego poparcia wśród społeczności międzynarodowej. Warto podkreślić przy tym, że stosowano wówczas retorykę wolnościową, próbując przypisać bezprawnym działaniom zbrojnym cechy szlachetnej misji⁶⁸, której celem było wyzwolenie Irakijczyków spod władzy okrutnego tyrana. Podczas drugiej kadencji Busha główny nacisk w oświadczeniach politycznych jego administracji położono na przemiany ustrojowe w Iraku, wskazując na bezpośredni związek pomiędzy bezpieczeństwem a demokracją stanowiącą niejako remedium na terroryzm. Irak określano przy tym jako główny front w walce z terroryzmem, podtrzymując jednocześnie argumentację o potrzebie podejmowania prewencyjnych działań wobec zagrożeń dla bezpieczeństwa USA⁶⁹.

⁶⁸ Wyzwolenie Irakijczyków spod władzy Husajna przedstawiano niczym obowiązek Amerykanów zarówno podczas pierwszej, jak i drugiej kadencji Busha. „Mocno wierzę, że wolność jest uniwersalna. Wierzę w naturalne prawa mężczyzn i kobiet. To było częścią naszego założenia. A jeśli w to wierzysz, jeśli wierzysz w uniwersalność wolności, to wierzę, że ci z nas, którzy są wolni, mają obowiązek pomagać innym stać się wolnymi”. *President discusses war on terror and operation Iraqi Freedom*, The White House (President Barack Obama archives), <https://georgewbush.whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/03/20060320-7.html> (dostęp: 8.08.2022).

⁶⁹ Prezydent Bush deklarował: „Moim najważniejszym zadaniem jest chronić Amerykanów. Dlatego kiedy widzimy zagrożenie, biorąc pod uwagę lekcję z 11 września, musimy się z nim uporać”. Zob. *ibidem*.

Zasiane w Iraku ziarno demokracji miało zapoczątkować proces przemian⁷⁰ na całym Bliskim Wschodzie, przynosząc pokój i bezpieczeństwo nie tylko w tym niespokojnym regionie, ale i reszcie świata⁷¹. Do końca swoich rządów prezydent Bush bronił decyzji o wojnie w Iraku, twierdząc, że „sprawiła, że świat stał się lepszy, a Stany Zjednoczone — bezpieczniejsze”⁷².

Oświadczenia polityczne prezydenta Baracka Obamy i jego współpracowników podczas pierwszej kadencji prezydenckiej miały zapewnić opinię publiczną, z jednej strony, że Amerykanie definitywnie kończą rozdział pod tytułem wojna w Iraku, z drugiej — pozostawiają po sobie stabilną sytuację, której dalszy rozwój demokratyczny i w zakresie bezpieczeństwa zależy już od siły i determinacji samych Irakijczyków. Pomimo rosnących napięć politycznych wynikających z coraz bardziej brutalnych i bezprawnych działań irackiego premiera, zwłaszcza wobec krytyków i opozycji politycznej, administracja Obamy wykazała się pasywnością, co tylko zachęciło Maliki’ego do coraz śmielszych działań. Dopiero w obliczu bardziej ekspansywnych działań ze strony dżihadystów, którzy stopniowo przejmowali terytorium Iraku, administracja Obamy zaczęła wysyłać jasne komunikaty i stosować naciski polityczne, uzależniając *de facto* udzielenie wsparcia Irakijczykom w zwalczaniu Państwa Islamskiego od zmiany premiera w Iraku. Warto przy tym podkreślić, że formułowane wówczas przez Biały Dom wypowiedzi publiczne miały charakter bardzo ostrożny i wyważony, który pokazywał niechęć do ponownego zaangażowania się USA w działania militarne w Iraku. Prezydent Obama starał się przekonać opinię publiczną, że nie należy stosować analogii pomiędzy wojną zapoczątkowaną przez jego poprzednika a działaniami podjętymi przez jego administrację, która została niejako zmuszona do reakcji na nowe zagrożenie ze strony dżihadystów.

Reasumując, wyniki przeprowadzonej analizy wskazują, że oświadczenia polityczne mogą być skutecznym narzędziem polityki promowania demokracji, wywierając znaczący wpływ na proces polityczny w innym kraju. Oczywiście nie bez znaczenia przy tym studium przypadku pozostaje fakt, że

⁷⁰ George W. Bush przekonywał, że demokracje mogą zmienić społeczeństwo. Nawiązując do teorii demokratycznego pokoju, prezydent USA podkreślał, że demokracje nie prowadzą ze sobą wojny. *Ibidem*.

⁷¹ Prezydent Bush zapewniał: „Pomożemy Irakijczykom zbudować silną demokrację, która będzie inspiracją na całym Bliskim Wschodzie; demokrację, która będzie partnerem w globalnej wojnie z terrorystami”. Odnosząc się do zwalczania terrorystów, prezydent USA podkreślił: „Gdybyśmy nie walczyli z terrorystami w Iraku, nie byłiby bezczynni. Spiskowaliby i próbowaliby zabić Amerykanów na całym świecie i w naszych własnych granicach [...]. Na dłuższą metę najlepszym sposobem na pokonanie tego wroga i zapewnienie bezpieczeństwa własnym obywatelom jest szerzenie nadziei na wolność na całym Bliskim Wschodzie [...]. Bezpieczeństwo naszego kraju jest bezpośrednio związane z wolnością narodu irackiego — a my zadowolimy się niczym innym jak zwycięstwem”. Zob. *ibidem*.

⁷² S.L. Myers, *Bush defends Iraq war in speech*, „The New York Times”, 20.03.2008, www.nytimes.com/2008/03/20/world/middleeast.html (dostęp: 8.08.2022).

adresantem ich były władze państwa, które określa się mianem hegemon⁷³, co znacząco wpływa na możliwości i zakres oddziaływania USA w systemie międzynarodowym.

Bibliografia

Oświadczenia i przemówienia polityczne

- Full text of Colin Powell's speech*, „The Guardian”, 5.02.2003, www.theguardian.com/world/2003/feb/05/iraq.usa.
- Full text of President George W. Bush's speech on Iraq*, „The Telegraph”, 14.09.2007, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1563127/Full-text-of-President-George-W.-Bushs-speech-on-Iraq.html.
- FY 2007 budget request for the Department of State and Foreign Operations*, U.S. Department of State archive, <https://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/63782.htm>.
- March 17, 2003: Address to the nation on Iraq*, Miller Center (Presidential speeches), <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-17-2003-address-nation-iraq>.
- President Bush addresses nation on the capture of Saddam Hussein*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2003/12/20031214-3.html>.
- President Bush addresses the nation*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030319-17.html>.
- President Bush addresses United Nations General Assembly*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/09/20030923-4.html>.
- President Bush announces major combat operations in Iraq have ended*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030501-15.html>.
- President Bush discusses top priorities for the U.S.*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/07/20030730-1.html>.
- President Bush, Secretary Rumsfeld discuss progress in Iraq*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/08/20030808-1.html>.
- President Bush speaks to United Nations*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011110-3.html>.
- President delivers State of the Union Address*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>.
- President discusses Iraqi Freedom progress in radio address*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030329.html>.
- President discusses war on terror and operation Iraqi Freedom*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/03/20060320-7.html>.
- President, House leadership agree on Iraq resolution*, *The White House (President George W. Bush archives)*, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/10/20021002-7.html>.

⁷³ Zob. P. Frankowski, *Hegemonia Stanów Zjednoczonych Ameryki w warunkach turbulencji*, Toruń 2006.

- President updates America on operations Liberty Shield and Iraqi Freedom*, The White House (President George W. Bush archives), <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030331-4.html>.
- Remarks by President Obama and Prime Minister Maliki of Iraq after bilateral meeting*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-press-office/2013/11/01/remarks-presidentobama-and-prime-minister-maliki-iraq-after-bilateral-m>.
- Remarks by the President on ending the war in Iraq*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/10/21/remarks-president-ending-war-iraq>.
- Remarks by the President on the military campaign to destroy ISIL*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/12/14/remarks-president-military-campaign-destroy-isil>.
- Remarks of President Barack Obama — responsibly ending the war in Iraq*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-ndash-responsiblyending-war-iraq>.
- Speech by President George W. Bush, National Defense University, Washington, May 1, 2001, White House transcript*, Federation of American Scientists WMD resources, <https://fas.org/nuke/control/abmt/news/010501bush.html>.
- Statement by the President*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/realitycheck/the-pressoffice/2014/08/07/statement-president>.
- Statement by the President on airstrikes in Syria*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/23/statement-president-airstrikes-syria>.
- Statement of the President on progress in the fight against ISIL*, The White House (President Barack Obama archives), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/13/statement-president-progress-fight-against-isil>.
- Text of Barack Obama's speech in Fayetteville*, WRAL News, 19.03.2008, www.wral.com/news/local/politics/story/2603651/.
- Text of Clinton Statement on Iraq*, CNN All Politics, 17.02.1989, <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/02/17/transcripts/clinton.iraq/>.
- The President's budget request for FY 2005*, U.S. Department of States archive, <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/29894.htm>.
- Transcript of Bush address on Iraq election*, CNN All Politics, 30.01.2005, <https://edition.cnn.com/2005/ALLPOLITICS/01/30/bush.transcript/>.
- Transcript from Bush speech on American strategy in Iraq*, „The New York Times”, 24.05.2004, www.nytimes.com/2004/05/24/pol/transcript-from-bush-speech-on-american-strategy-in-iraq.html.
- Transcript: President Clinton explains Iraq strike*, CNN All Politics, 16.12.1998, <https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1998/12/16/transcripts/clinton.html>.
- Transcript: President Obama Iraq speech*, BBC News, 15.01.2011, www.bbc.com/news/world-us-canada-16191394.

Literatura i artykuły prasowe

- Beinart P., *Obama's disastrous Iraq policy: An autopsy*, „The Atlantic”, 23.06.2014.
- Cherian J., *Targeting Iraq*, „Frontline”, 1.09.2001, <https://frontline.thehindu.com/world-affairs/article30251744.ece>.
- Chollet D.H., *The Long Game: How Obama Defied Washington and Redefined America's Role in the World*, New York 2016.

- Chrisafis A., Fickling D., Henley J., Hooper J., Tremlett G., Arie S., McGreal Ch., *Millions worldwide rally for peace*, „The Guardian”, 17.02.2003, www.theguardian.com/world/2003/feb/17/politics.uk.
- Clines F.X., Myers S., *Attack on Iraq: The overview; impeachment vote in house delayed as Clinton launches Iraq air strike, citing military need to move swiftly*, „The New York Times” 17.12.1998, section A.
- Daalder I.H., *The coalition that isn't*, Brookings, 24.03.2003, www.brookings.edu/opinions/the-coalition-that-isnt/.
- Dagher S., *Iraq wants the U.S. out*, „The Wall Street Journal”, 28.12.2010, www.wsj.com/articles/SB10001424052970204680.
- Follow J.S., Lee C.E., *U.S. signals Iraq's Maliki should go*, „The Washington Post”, 19.06.2014, www.wsj.com/articles/u-ssignals-1403137521.
- Friedman T.L., *Clinton affirms U.S. policy on Iraq*, „The New York Times”, 15.01.1993, www.nytimes.com/1993/01/15/world/clinton-affirms-us-policy-on-iraq.html.
- Frankowski P., *Hegemonia Stanów Zjednoczonych Ameryki w warunkach turbulencji*, Toruń 2006.
- Goldenberg S., *Up to 15,000 people killed in invasion*, „The Guardian”, 29.10.2003, www.theguardian.com/world/2003/oct/29/iraq.suzannegoldenberg.
- Harris J.F., Goshko J.M., *Clinton makes case for strike against Iraq*, „Washington Post” 18.02.1998, www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/iraq/stories/president021898.htm.
- Iraq formally asks US to launch air strikes against rebels*, BBC News, 18.06.2014, www.bbc.com/news/world-middle-east-27905849.
- Jones J.M., *Bush speech did little to convince public of clear Iraq plan*, Gallup, 17.01.2007, <https://news.gallup.com/poll/26149/bush-speech-did-little-convince-public-clear-iraq-plan.aspx>.
- Jones J.M., *Three in four Americans back Obama on Iraq withdrawal*, Gallup., 2.11.2011, <https://news.gallup.com/poll/150497/three-four-americans-back-obama-iraq-withdrawal.aspx>.
- Katzman K., *Iraq: U.S. Policy Options*, CRS Report for Congress, 23.12.1998, Washington, D.C.
- Kerry J., *Every Day Is Extra*, New York 2018.
- LaFrance A., *'Mission accomplished' and the meme presidency*, „The Atlantic”, 14.04.2018, www.theatlantic.com/politics/archive/2018/04/mission-accomplished-and-the-meme-presidency/558047/.
- Loeb V., *Saddam's Iraqi foes heartened by Clinton*, „Washington Post”, 16.11.1998.
- Mania A., Laidler P., *Kontrowersje wokół „The USA Patriot Act”*, „Sprawy Międzynarodowe” 2004, nr 3.
- Michaels J., *Iraqi Prime Minister al-Maliki agrees to step down*, USA Today, 14.08.2014, <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2014/08/14/al-malikiiraq/14066619/>.
- Myers S.L., *Bush defends Iraq war in speech*, „The New York Times”, 20.03.2008, www.nytimes.com/2008/03/20/world/middleeast.html.
- Newport F., *Seventy-two percent of Americans support war against Iraq*, Gallup, 24.03.2003, <https://news.gallup.com/poll/8038/seventytwo-percent-americans-support-war-against-iraq.aspx>.
- O'Connor T., *George W. Bush's former Secretary denies President 'lied, people have died' in Iraq, says he just 'turned out to be wrong'*, „Newsweek”, 20.03.2019, www.newsweek.com/bush-secretary-denies-lied-iraq-1370091.
- O'Hanlon M.E., *Iraq without a plan*, Brookings, 1.01.2005, www.brookings.edu/articles/iraq-without-a-plan/.
- Waśko-Owsiejczuk E., *Disinformation and fear propaganda as justification of the war on terror during George W. Bush's presidency*, [w:] *Disinformation and Digital Media as a Challenge for Democracy*, red. G. Terzis, D. Kloza, E. Kuzelewska, D. Trotter, Cambridge 2020 („European Intergration and Democracy Series” 6).
- Waśko-Owsiejczuk E., *Promowanie demokracji w polityce zagranicznej USA wobec Iraku. Agenda, instrumenty, wyzwania*, Warszawa 2022.

Waško-Owsiejczuk E., *Wpływ polityki USA na powstanie „państwa” islamskiego. O spuściznie prezydentury George’a W. Busha*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 53, 2017.

Zajac J., *Środki i metody oddziaływania USA w bliskowschodnim procesie pokojowym (1991–2000)*, Warszawa 2004.

Inne źródła

Political statement, [hasło w:] Collins Dictionary, www.collinsdictionary.com/dictionary/english/statement.

Political statement, [hasło w:] Definitions.net, www.definitions.net/definition/political+statement.